

CZĘŚĆ I: ROZPRAWY I ARTYKUŁY

RODZINA ZASTĘPCZA JAKO FORMA WSPARCIA RODZINY DYSFUNKCYJNEJ

Rozprawy Społeczne, nr 2 (VII), 2013

Marzena Ruszkowska

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Ruszkowska M. (2013), *Rodzina zastępcza jako forma wsparcia rodziny dysfunkcyjnej*. Rozprawy Społeczne, 2 (VII), s. 5-8

Streszczenie: Dziecko pozbawione możliwości wychowywania się w środowisku rodzinnym narażone jest na liczne nieprawidłowości i zaburzenia. Dysfunkcyjna rodzina naturalna powoduje pojawianie się różnych form sieroctwa i konieczność poszukiwań opieki zastępczej. Wśród rodzin zastępczych zdecydowanie dominują rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem. Niewielki procent podopiecznych trafiających do rodzin zastępczych stanowią sieroty naturalne, pozbawione opieki obojga rodziców spowodowanej ich śmiercią. Wśród dzieci opuszczonych dominują sieroty społeczne, zaś wśród nich najliczniej reprezentowaną grupą są dzieci wywodzące się z rodzin dotkniętych problemem alkoholizmu, jednego bądź obojga rodziców. Niejednokrotnie do grona sierot społecznych zalicza się także dzieci z rodzin niezaradnych życiowo - często wskutek bezrobocia, biedy, choroby psychicznej, braku wykształcenia i elementarnej wiedzy psychologicznej - pedagogicznej, a także nieposiadania umiejętności w zakresie organizacji życia codziennego.

Słowa kluczowe: rodzina zastępcza, rodzina dysfunkcyjna, pomoc, wsparcie

Wprowadzenie

W sytuacjach dysfunkcyjności rodziny, szczególnie w przypadku zaniedbań opiekuńczo - wychowawczych ze strony rodziców, niejednokrotnie dochodzi do ingerencji sądu we władzę rodzicielską, a w ostateczności umieszczenia dziecka poza domem rodzinnym. Pozbawienie dziecka środowiska rodzinnego powoduje w jego rozwoju i wychowaniu liczne nieprawidłowości i zaburzenia. Dysfunkcje rodziny naturalnej skutkują pojawieniem się różnych form sieroctwa, a zatem koniecznością poszukiwań opieki zastępczej dla dzieci z tych rodzin.

Dotychczasowe badania prowadzone wśród podopiecznych rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo - wychowawczych wskazują, że formy rodzinne stanowią o wiele korzystniejsze środowisko opiekuńczo - wychowawcze, niż nawet najlepiej zorganizowana placówka, która nie jest w stanie w pełni zaspokoić potrzeb dziecka (Badora, 1998; Kusio, 1998; Kuźma, 1996;). Wśród szczególnie preferowanych form opieki rodzinnej nad dzieckiem osieroconym wymieniana jest przede wszystkim rodzina zastępcza, będąca specyficzną instytucją najbardziej zbliżoną w swej postaci do rodziny naturalnej. Stanowi ona, obok rodzin adopcyjnych, jedną z najpopularniejszych, a zarazem najbardziej optymalnych form opieki kompensacyjnej nad dzieckiem opuszczonym.

Rodzina zastępcza i jej typologie

Rodzina zastępcza powstaje w momencie, gdy małżeństwo lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim, w tym także osoba pozostająca w związku nieformalnym przyjmuje na wychowanie nie więcej niż troje dzieci (chyba że jest to rodzeństwo), przy czym pomiędzy opiekunami zastępczymi a dziećmi nie powstają takie same skutki prawne, jak w procesie adopcji (Andrzejewski, 2001, s. 33). W myśl Ustawy z 1990 i 2004 roku o pomocy społecznej i stosownych rozporządzeń wykonawczych rodzina zastępcza stanowi podstawową formę pomocy dzieciom, które nie mogą przez jakiś czas przebywać z własnymi rodzicami, pozbawionymi całkowicie lub częściowo władzy rodzicielskiej, do czasu unormowania się sytuacji życiowej dziecka. Nie można jednak wykluczyć, że sytuacji rodzinnej dziecka nie da się unormować, w takim przypadku piecza rodziny zastępczej ustanie wraz z osiągnięciem pełnoletniości i usamodzielnieniem się podopiecznego (Andrzejewski, 1999). Przepisy prawne określają również, iż rodziny zastępcze powinny sprawować opiekę tymczasową, tylko na okres potrzebny rodzinie biologicznej by powrócić do stanu wydolności wychowawczej. Rodzina zastępcza powinna stanowić takie samo, bądź bardzo zbliżone środowisko opiekuńczo - wychowawcze dla dziecka jak rodzina naturalna.

Rodzina zastępcza jako forma opieki przechodziła i przechodzi liczne przeobrażenia strukturalne i funkcjonalne, co spowodowane jest potrzebami

Adres do korespondencji: Marzena Ruszkowska, Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, ul. Siodorska 95/97, 21-500 Biała Podlaska, e-mail: r-ska.marzena@wp.pl

dziecka sierociego. Liczne różnice pomiędzy rodzinami zastępczymi powodowały wyszczególnienie różnych rodzajów rodzin. Jeden z podziałów zaproponowany został w Ustawie o pomocy społecznej z 2004 roku, w którym wyróżniono:

- a) rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem,
- b) rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem,
- c) rodziny zastępcze zawodowe niespokrewnione z dzieckiem; a wśród nich: wielodzietne, specjalistyczne, o charakterze pogotowia rodzinnego (Ustawa o pomocy społecznej, 2004).

Nowelizacja przepisów przyniosła zmiany w Ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z 9 czerwca 2011 roku, dotyczące podziału rodzinnych form pieczy zastępczej na:

- a) rodziny spokrewnione,
- b) rodziny niezawodowe,
- c) rodziny zawodowe – specjalistyczne i o charakterze pogotowia rodzinnego,
- d) rodzinne domy dziecka (Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, 2011).

Liczebność rodzin zastępczych

Ze względu na znaczne zapotrzebowanie społeczne na tę formę opieki, istotna wydaje się analiza liczebności funkcjonujących rodzin zastępczych. Dane liczbowe dotyczące tworzonych rodzin zastępczych od lat dziewięćdziesiątych po czasy obecne przedstawia zamieszczona poniżej tabela 1.

Znaczny wzrost liczebności tworzonych rodzin zastępczych przypada na lata dziewięćdziesiąte (na przestrzeni 9 lat powstało dodatkowo około 14 tys. rodzin), co spowodowane było prawdopodobnie zmianą regulacji prawnych, bowiem funkcjonowanie rodzin zastępczych w tych latach wynikało z Ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z 21 października 1993 r. w sprawie rodzin zastępczych (Badora, 2005). Organizowaniem i nadzorowaniem opieki zastępczej w tym okresie zajmowało się Kuratorium Oświaty. Kolejne rozwiązania prawne regulujące funkcjonowanie rodzin zastępczych - Rozporządzenie Rady Ministrów z 26 września 2000 r. w sprawie rodzin zastępczych (Dz. U. 2000, Nr 83, poz. 939)

Tabela 1. Liczba rodzin zastępczych w latach 1990 – 2010

Rok	Liczba rodzin	Rok	Liczba rodzin
1990	29 531	2003	36 169
1995	35 838	2004	36 223
1996	38 079	2005	36 510
1997	39 524	2006	36 955
1999	43 378	2007	37 349
2000	39 877	2008	37 296
2001	36 444	2009	37 663
2002	35 883	2010	37 395

Źródła: *Roczniki Statystyczne Rzeczypospolitej Polskiej*, GUS; *Oświata i Wychowanie w roku szkolnym 1992/1993, 1997/1998; Pomoc Społeczna 2002*, GUS, Warszawa; *Podstawowe dane z zakresu ochrony zdrowia w 2007 roku*, Warszawa 2008, s.56

oraz zmiana dotychczasowego organizatora pieczy zastępczej z resortu edukacji na Ministerstwo Opieki Społecznej spowodowały ponowny, znaczny spadek liczebności rodzin zastępczych w następnych latach (2002 rok to prawie 7,5 tys. rodzin mniej w stosunku do 1999 roku). Dopiero nowelizacja Ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Ustawa o pomocy..., 2004) oraz stosowne Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 18 października 2004 roku i późniejsze z 19 października 2007 roku (Dz. U 2004, Nr 233, poz. 2344; Dz. U 2007, Nr 201, poz. 1456), zapoczątkowały nowy kierunek w polityce opiekuńczej państwa i ponowne zainteresowanie tą formą opieki. Ogólna liczba wszystkich typów rodzin w ciągu ostatnich kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie (ponad 37 tys. rodzin), co i tak nie daje powodów do zadowolenia bowiem liczba ta stanowi o około 6 tys. rodzin mniej w stosunku do roku 1999, w którym zarejestrowano ponad 43 tys. rodzin.

Zdecydowanie dominującą formą wśród rodzin zastępczych są rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem, co wynika z analiz GUS – u zamieszczanych m.in. w Rocznikach Statystycznych. Dokładne dane dotyczące liczebności rodzin zastępczych tworzonych w ostatnich latach z zachowaniem podziału na poszczególne typy rodzin przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Liczebność rodzin zastępczych z uwzględnieniem typów

Rodziny zastępcze	Lata				
	2007	2008	2009	2010	2011
Spokrewnione z dzieckiem	31 106	30924	31037	30704	30622
Niespokrewnione z dzieckiem	6267	5159	5239	5151	5030
Zawodowe niespokrewnione z dzieckiem o charakterze pogotowia opiekuńczego	483	490	514	527	534
Zawodowe niespokrewnione z dzieckiem wielodzietne	495	614	720	813	927
Zawodowe niespokrewnione z dzieckiem specjalistyczne	86	109	153	200	231
Ogółem	37 349	37 296	37 663	37 395	37344

Źródła: Tabl.24: *Rodziny zastępcze*, w: *Roczniki Statystyczne RP 2008 - 2012*, GUS, Warszawa

Na podstawie zamieszczonych powyżej danych można stwierdzić znaczny wzrost liczby stanowiących rodzin zawodowych niespokrewnionych z dzieckiem, zwłaszcza wielodzietnych i specjalistycznych. Maleje zaś w stosunku do lat wcześniejszych liczba rodzin niespokrewnionych z dzieckiem, co związane jest prawdopodobnie z faktem przekształcania się tych rodzin w rodziny zawodowe. Zmiany te są o tyle korzystne dla opiekunów zastępczych, że jako profesjonalści otrzymują wynagrodzenie za wykonywanie swych obowiązków w postaci opieki i wychowania dziecka sierotego oraz mają możliwość korzystania z innych przywilejów przewidzianych w regulacjach prawnych. Natomiast na podobnym poziomie utrzymuje się liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem, których funkcjonowanie uzależnione jest od różnych sytuacji losowych.

Uwarunkowania tworzenia rodzin zastępczych

Na podstawie kwerendy literatury przedmiotu możliwe było określenie sytuacji powodujących konieczność wsparcia rodziny dysfunkcyjnej i tworzenia środowisk zastępczych. Z analiz tych wynika, iż niewielki procent podopiecznych trafiających do rodzin zastępczych stanowią sieroty naturalne, pozabawione opieki obojga rodziców spowodowanej ich śmiercią. Wśród dzieci opuszczonych dominują sieroty społeczne, zaś wśród nich najbardziej liczną grupę stanowią dzieci wywodzące się z rodzin dotkniętych problemem alkoholizmu, jednego bądź obojga rodziców. Alkoholizm niestety należy do zjawisk o największym zasięgu i znacznym stopniu szkodliwości społecznej, powoduje bowiem obok pogorszenia sytuacji ekonomicznej rodziny - szereg napięć, nieporozumień i konfliktów w sferze życia rodzinnego oraz niestabilną atmosferę domową pełną lęków i obaw. Sytuacja dzieci w tego typu rodzinach jest szczególnie trudna, bowiem pozbawiona poczucia bezpieczeństwa i przewidywalności codziennego życia. Najliczniejszą grupę stanowią rodziny, w których ojcowie nadużywają alkoholu; rośnie jednak również liczba kobiet uzależnionych. Alkoholizm rodziców wywiera dominujący wpływ na rozwój dziecka, jego postępowanie i stosunek do dorosłego życia, rzutuje negatywnie na jego normalne funkcjonowanie w społeczeństwie.

Następnym wyznacznikiem powstawania rodzin zastępczych jest niezaradność życiowa pojawiająca się często wskutek bezrobocia, biedy, choroby psychicznej, braku wykształcenia czy elementarnej wiedzy psychologicznej - pedagogicznej, a także nieposiadania umiejętności w zakresie organizacji życia codziennego, niemożności sprostanania oczekiwaniom społecznym. W wielu przypadkach można też mówić o bezradności czy niewydolności w sferze emocjonalnej, w sprawach opiekuńczo - wychowawczych, niejednokrotnie występujących w kolejnym już pokoleniu. Często bowiem bywa tak, że matki, które doświadczyły w dzieciństwie zanie-

dbania ze strony własnych rodziców, często same przejawiają odziedziczony syndrom upośledzonego, patologicznego zachowania w stosunku do kolejnego pokolenia czyli własnych dzieci. Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych niejednokrotnie jest podstawą do organizowania zastępczych form opieki nad dzieckiem. Znamionym jest fakt, iż obecnie sieroty w coraz większym stopniu pochodzą z rodzin dysfunkcyjnych, w których panuje niewłaściwa atmosfera, konflikty rodzinne, błędy wychowawcze, brak odpowiedzialności za dzieci, brak więzi uczuciowych między członkami rodziny.

Charakterystycznym współcześnie zjawiskiem jest rosnąca ciągle liczba urodzeń pozamałżeńskich przypadających m.in.: na matki małoletnie, a będące efektem zbyt wczesnego podejmowania współżycia seksualnego. Cięża i porody u młodych matek wiążą się z niedojrzałością psychiczną do roli rodzica, brakiem odpowiednich warunków materialno - bytowych do zaspokojenia podstawowych potrzeb dziecka oraz możliwości ustabilizowania ich przyszłości. Dzieci niejednokrotnie stanowią komplikację planów życiowych. Charakterystyczna dla tego typu rodzin zazwyczaj trudna sytuacja materialna, deprywacja podstawowych potrzeb, brak stabilizacji powodują, że nie stanowią one korzystnego środowiska wychowawczego, a także mają negatywny wpływ na relacje pomiędzy poszczególnymi członkami rodziny.

Dość liczną grupę, stale rosnącą stanowią tzw. eurosieroty - dzieci, których jedno lub oboje rodziców wyjechało do pracy za granicę w celach zagwarantowania sobie i dzieciom odpowiedniego poziomu materialnego. Według Raportu Fundacji Prawo Europejskie dotyczącego problematyki euro sieroctwa (Eurosieroctwo, 2008), problem tego typu dotyczy 110 tys. polskich rodzin. W czasie dłuższej lub krótszej nieobecności w kraju potomstwo pozostaje bez należytej opieki. Najczęściej w zastępstwie pracujących rodziców, dziećmi zajmują się dziadkowie, w dalszej kolejności krewni lub nawet sąsiedzi. Sytuacja w tego typu rodzinach jest bardzo zróżnicowana i uzależniona od wieku dziecka, czasu trwania nieobecności rodzica, rodzaju i częstotliwości kontaktów w trakcie rozłąki. Nieobecność rodziców w codziennym życiu dziecka wiąże się zawsze z nieznaną sprawą i problemów, pojawieniem się lub nasileniem różnego rodzaju trudności wychowawczych, poczuciem osamotnienia dzieci, oddaleniem emocjonalnym oraz brakiem stabilizacji życia codziennego, zaś konsekwencją braku pełnej opieki obojga rodziców jest zazwyczaj obniżona kontrola i brak dostatecznej opieki i dyscyplinowania dzieci. Bardzo często w opisywanym typie rodzin zarówno dorośli jak i dzieci doświadczają poczucia osamotnienia, na skutek niewłaściwych, zaburzonych czy braku relacji z osobami wyjeżdżającymi.

Każdy z wyżej opisanych rodzajów zaburzeń czy dysfunkcji rodziny stanowi niekorzystny zbiór czynników mających wpływ na prawidłowy

i optymalny rozwój dzieci. Dysfunkcyjny dom nie spełnia należycie swych funkcji, będąc raczej dla wszystkich jego mieszkańców źródłem napięć, frustracji, nieprzyjemności, strachu i innych przykrych odczuć, dlatego też niejednokrotnie to rodzina zastępcza wydaje się być jedyną możliwą formą wsparcia zarówno dla dziecka jak i całej rodziny, traktowana jest więc jako usługa wspierająca rodziny przechodzące kryzys.

Podsumowanie

Ocena rodziny zastępczej jako środowiska stanowiącego alternatywną, tymczasową formę wsparcia rodziny dysfunkcyjnej, patologicznej nie jest sprawą prostą i oczywistą. Ta forma opieki bowiem, już od lat osiemdziesiątych jest szeroko dyskutowana w literaturze naukowej, przede wszystkim jednak na łamach czasopism o charakterze opiekuńczo – wychowawczym. Tematyka dotycząca rodzin zastępczych skupia się głównie na funkcjonowaniu oraz organizowaniu tych rodzin jako środowisk wychowawczych. Badania naukowe ciągle wykazują liczne braki i niedociągnięcia. Ponadto wyniki bardziej szczegółowych analiz zwykle różnią się między sobą, często nawet dość znacznie, co powoduje konieczność dalszego zgłębiania tej problematyki.

Literatura:

1. Andrzejewski M. (1999), *Prawna ochrona rodziny*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa
2. Andrzejewski M. (2001), *Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie rodzin zastępczych. Komentarz do rozporządzenia*. „Problemy Opiekuńczo – Wychowawcze”, nr 4, s. 29-44
3. Badora S. (2005), *Rodzina zastępcza*, W: J. Brągiel, S. Badora (red.), *Formy opieki, wychowania i wsparcia w zreformowanym systemie pomocy społecznej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole
4. Badora S. (1998), *Uczucia i profesjonalizm. O formach opieki zastępczej*, WSP, Częstochowa
5. Kusio U. (1998), *Rodzina zastępcza jako środowisko wychowawcze*, UMCS, Lublin
6. Kuźma J. (1996), *Koncepcje zmian w systemie opieki nad dziećmi osieroconymi i opuszczonymi*, W: Z. Brańka, J. Kuźma (red.), *Stan i koncepcje rozwoju opieki i wychowania w Polsce*, WSP, Kraków
7. Raport Fundacji Prawo Europejskie (2008), „*Eurosieroctwo 2008*”, Studium Prawa Europejskiego, Warszawa
8. Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 18 października 2004 r., Dz. U 2004, Nr 233, poz. 2344
9. Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 października 2007 r., Dz. U 2007, Nr 201, poz. 1456
10. Rozporządzenie Rady Ministrów z 26 września 2000 r. w sprawie rodzin zastępczych, Dz. U. 2000, Nr 83, poz. 939
11. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dn. 9 czerwca 2011, Dz. U. z 2011 r., Nr 194, poz. 887

SECTION I: ARTICLES

FOSTER FAMILY AS A FORM OF DYSFUNCTIONAL FAMILY' SUPPORT

Social Dissertations, Issue 2 (VII), 2013

Marzena Ruskowska

Pope John II State School of Higher Education in Biała Podlaska

Ruskowska M. (2013), *Foster family as a form of dysfunctional family suport*. Social Dissertations, 2 (VII), p. 9-12

Summary: A child deprived of opportunity to grow in a family environment is exposed to numerous abnormalities and disorders. Natural dysfunctional family generates various forms of orphanhood and the necessity to look for a foster family. Among foster families those related to a child dominate. Orphans who lost both parents constitute only a small percentage of wards adopted by foster families. Among abandoned children social orphans prevail, mainly those who grew in the families where problem of alcoholism concerned one or both parents. Regularly, children from incapable of handling life families become orphans - often as the result of unemployment, poverty, illness, mental illness, lack of education, and elementary psychological-pedagogical knowledge, as well as the inability to organize a daily life.

Key words: foster family, dysfunctional family, help, support

Introduction

In dysfunctional families, especially when parents neglect a child, the court often imposes parental authority and in extreme cases children are taken away from their homes. Depriving a child of family environment can cause many abnormalities and disorders in his development. Natural family's dysfunctions result in various kinds of orphanhood and the necessity to look for foster families.

The researches carried out among wards from foster families and educational care centres show that family forms are more beneficial environment than even the best organized centre, which cannot fulfill child's needs completely (Badora,1998; Kusio,1998; Kuźma, 1996;). The most preferable form of family care over an orphan is foster family - specific institution similar to natural family. Foster family among adaption families is one of the most popular and, at the same time, the most optimal form of compensatory childcare.

Foster family and its typologies

Foster family is created in the moment when a married couple, divorced or single person decides to bring up no more than three children (unless it is a sibling), however, the legal regulations between the foster guardians and children are not the same as in the process of adaption (Andrzejewski, 2001, p.

33). According to Article of 1990 and 2004, referring to social care and appropriate executive regulations, foster family is a basic form of help for children who cannot live with their parents and are completely or partially deprived of parental custody for some time until the normalization of a child's life situation. Sometimes child's life situation cannot be changed, in this case the custody of foster family ends in the moment of gaining legal age and independence by a ward (Andrzejewski, 1999). Legal provisions also define that foster families should have temporary custody, just for the time that biological family needs to become able to have custody again. Foster family should create the same or very similar social and behavioural environment for a child as his natural family.

Foster family as a form of childcare is still coming through many structural and functional changes caused by an orphan's needs. Many differences between foster families resulted in specifying different kinds of families. One of the divisions proposed in the Article of 2004 about social care differentiated:

- a) foster families related to a child,
- b) foster families not related to a child,
- c) professional foster families not related to a child; and among them: numerous, special, with the character of family emergency (Article about social care, 2004).

The amendment of legal provisions caused changes in Article of 9 June 2011 about family support and temporary custody and divided forms of foster custody on:

Adress for correspondence: Pope John II State School of Higher Education in Biała Podlaska ul. Sidorska 95/97, 21-500 Biała Podlaska, e-mail: r-ska.marzena@wp.pl

- 1) related families,
- 2) unprofessional families,
- 3) professional families – special and with the character of family emergency,
- 4) family-type children's home (Article about family' support and foster custody, 2011).

The number of foster families

Due to the significant social need for this kind of care, the number analysis of functioning foster families seems crucial. The number of foster families since 90's until current times is presented in the table 1 below.

Table 1. The number of foster families in years 1990 – 2010

Year	The number of families	Year	The number of families
1990	29 531	2003	36 169
1995	35 838	2004	36 223
1996	38 079	2005	36 510
1997	39 524	2006	36 955
1999	43 378	2007	37 349
2000	39 877	2008	37 296
2001	36 444	2009	37 663
2002	35 883	2010	37 395

Source: *Statistical Yearbook of Republic of Poland, CSO; School system and Education in years 1992/1993, 1997/1998; Social Help 2002, CSO, Warsaw; Basic data about healthcare in 2007, Warsaw 2008, p.56*

We have observed significant increase in the number of foster families in 90's (additionally in 9 years 14000 families were created), which was probably caused by changes in legal provisions, because their functioning in these years was regulated by Article of 7 September 1991 on the educational system and Regulation of the Council of Ministers of 21 October 1993 on foster families (Badora, 2005). Local Education Authority was responsible in that time for organizing and supervising foster childcare. Further legal regulations on foster families' functioning - Regulation of the Council of Ministers of 26 September on foster families (Journal of Laws 2000,

No 83, Item 939) and the change of current custody from the education resort to the Department of Social Welfare caused significant decrease in the foster family number in the following years (in 2002 there was almost 7,5 thousands less foster families than in 1999). The amendment of Article of 12 March 2004 on social care (Article on aid..., 2004) and appropriate Regulation of Minister of Labour and Social Policy of 18 October 2004 and further of 19 October 2007 (Journal of Laws 2004, No 233, Item 2344; Journal of Laws 2007, No 201, Item 1456), started a new trend in the social country policy and interest in this kind of care. The total number of all types of families in the past few years remains on the similar level (over 37 thousands of families), which is still not satisfying because this is 6 thousands less than in 1999, when over 43 thousand families were registered.

Foster families related to a child are the most dominant form; this stems from the Central Statistical Office's analysis – published in i.e. Statistical Yearbooks. The table 2 below presents precise data on the number of foster families in the last years including division into different types of families.

On the basis of the above data one can notice the increase in the number of professional, not related to a child, mainly numerous and special families. However, in comparison to earlier years, the amount of not related to a child families is decreasing, which is probably connected with the transformation of those families into professional ones. These changes are beneficial for foster guardians, because they, as professionals, receive salary for performed duties - caring and bringing up an orphan - and they have possibility to benefit from the other privileges regulated by law. However, the number of families related to a child, which functioning depends on various unexpected circumstances, is still on the similar level.

The conditions of creating foster families

On the basis of query literature of the subject it was possible to define situations causing the necessity to support dysfunctional family and create foster environments. From the analysis one can conclude that natural orphans, deprived of both parents

Table 2. The number of foster families concerning different types

Foster families	Years				
	2007	2008	2009	2010	2011
Related to a child	31 106	30924	31037	30704	30622
Not related to a child	6267	5159	5239	5151	5030
Professional, not related to a child with the character of family emergency	483	490	514	527	534
Professional, not related to a child, numerous	495	614	720	813	927
Professional, not related to a child, special	86	109	153	200	231
Total	37 349	37 296	37 663	37 395	37344

Source: Table 24: *Foster families, in: Statistical Yearbook of Republic of Poland 2008 - 2012, CSO, Warsaw*

because of their death, are only a small percentage of wards going to foster families. Among all orphans social orphans and those who grew in families where the problem of alcoholism concerned one or both parents dominate. Unfortunately, alcoholism is one of the wide-ranged phenomena with high social harm, causing aside from worsening economical situation of a family - tension, misunderstandings, conflicts and unstable family atmosphere, full of fear and anxiety. Children's situation in these types of families is especially hard because of the lack of security and predictability of daily life. The most numerous group are those families in which fathers overdose an alcohol; however, the number of addicted women is also increasing. Parent's alcoholism has a dominant influence on a child's development, his behaviour and an attitude towards an adult life and also has a negative impact on his normal functioning in society.

The next reason of creating foster families is inability to handle life which results from unemployment, poverty, mental illness, lack of education or psychological-pedagogical knowledge, as well as the inability to organize a daily life or face social expectations. In many cases, we can talk about helplessness or failure in emotional sphere, caring and bringing up issues, often appearing in the following generation. It often happens that mothers who were neglected in the childhood by their parents, evinced themselves patrimonial impairment, pathological syndrome. Helplessness in pedagogical issues is often the reason to organize other forms of childcare. Nowadays, orphans more often come from dysfunctional families, in which wrong atmosphere, family conflicts, pedagogical mistakes, lack of responsibility for children and lack emotional bonds between family members dominate.

The characteristic modern phenomenon is increasing number of extramarital births among i.a.: underage mothers, which is an effect of too early sexual interactions. Pregnancies and giving births by underage mothers associates with psychological immaturity to become a parent, lack of appropriate living conditions to provide child's basic needs and possibility to stabilise their future. Children often complicate life plans. Characteristic for this family type material situation, basic needs' deprivation and the lack of stabilization do not form appropriate pedagogical environment and have a negative effect on the relations between particular family members.

Still quite numerous group is formed by euro-orphans - kids, whose one or both parents went abroad looking for a job to guarantee children and themselves proper material support. According to European Law Foundation Report referring to the problem of euro-orphans (Euro-orphanhood, 2008), this type of problem concerns 110 thousands of Polish families. During longer or shorter absence in the country children are left without the essential care. In such situations children are brought up usually

by grandparents, relatives or even neighbours. The situations may vary and depend on the age of child, the duration of the absence of a parent, the type and frequency of contacts during the separation. The absence of parents in the daily life of a child is always related to ignorance of his issues and problems, appearance or exacerbation of the various educational problems, children's sense of isolation, remoteness and the lack of emotional stability in everyday life, and the consequence of the lack of care and attention from both parents is usually reduced control, the lack of care and discipline of children. Very often in the described type of families both adults and children experience feeling of loneliness, which is the result of incorrect, distorted or lack of relationship with departing persons.

Each of the above types of family's disorders or dysfunctions is a set of negative factors affecting correct and optimal development of the children. Dysfunctional family does not fulfill its duties properly and is rather a source of tension, frustration, trouble, fear and other unpleasant feelings to all its members, which is why a foster family so often seems to be the only possible form of support for both the child and the whole family, treated as a support service for families in crisis.

Conclusion

The evaluation of foster family as an alternative environment and temporary form of support for dysfunctional, pathological family is not easy and obvious. This form of childcare has been widely discussed since 80's in scientific literature, mainly in pedagogical magazines. The theme regarding foster families focuses mainly on functioning and organizing those families as pedagogical environments. The researches still show a lot of lacks and faults. Moreover, the results of more detailed analyses usually differ between each other, often even significantly, which causes the necessity to further exploration of this problem.

References:

1. Andrzejewski M. (1999), *Prawna ochrona rodziny*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa
2. Andrzejewski M. (2001), *Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie rodzin zastępczych. Komentarz do rozporządzenia.* „Problemy Opiekuńczo – Wychowawcze”, nr 4, s. 29-44
3. Badora S. (2005), *Rodzina zastępcza*, W: J. Brągiel, S. Badora (red.), *Formy opieki, wychowania i wsparcia w zreformowanym systemie pomocy społecznej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole
4. Badora S. (1998), *Uczucia i profesjonalizm. O formach opieki zastępczej*, WSP, Częstochowa

5. Kusio U. (1998), *Rodzina zastępcza jako środowisko wychowawcze*, UMCS, Lublin
6. Kuźma J. (1996), *Koncepcje zmian w systemie opieki nad dziećmi osieroconymi i opuszczonymi*, W: Z. Brańka, J. Kuźma (red.), *Stan i koncepcje rozwoju opieki i wychowania w Polsce*, WSP, Kraków
7. Raport Fundacji Prawo Europejskie (2008), „*Eurosieroctwo 2008*”, Studium Prawa Europejskiego, Warszawa
8. Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 18 października 2004 r., Dz. U 2004, Nr 233, poz. 2344
9. Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 października 2007 r., Dz. U 2007, Nr 201, poz. 1456
10. Rozporządzenie Rady Ministrów z 26 września 2000 r. w sprawie rodzin zastępczych, Dz. U. 2000, Nr 83, poz. 939
11. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dn. 9 czerwca 2011, Dz. U. z 2011 r., Nr 194, poz. 887